

Potpisujem.org

**ПРЕДЛОГ ЗА РАЗМАТРАЊЕ МОДЕЛА ЈЕДИНСТВЕНЕ
ЕВИДЕНЦИЈЕ ПОДАКА О НАСИЉУ У ПОРОДИЦИ
И НАСИЉУ ПРЕМА ЖЕНАМА**

Београд, 2015

Предлог за разматрање модела јединствене (и заједничке) евиденције података о насиљу у породици (и насиљу према женама)

Аутономни женски центар, женска организација цивилног друштва из Београда, специјализована за заштиту жена од насиља у партнерским односима и насиља у породици, подноси предлог

Тиму за социјално укључивање и смањење сиромаштва Владе Републике Србије, Одбору за људска и мањинска права и равноправност полова Народне скупштине, Заштитнику грађана, Повереници за заштиту равноправности, и Поверенику за информације од јавног значаја и заштиту података о личности,

(1) да заједно са Покрајинским секретаријатом за привреду, запошљавање и равноправност полова и Покрајинским омбудсманом, размотре модел јединствене и заједничке (централне) евиденције о насиљу у породици, као и пропратна упутства за њено вођење и искуства настала тестирањем овог модела, и

(2) да поднесу предлог надлежним представницима извршне власти на државном нивоу за даље активности на успостављању (измени актуелне) административне евиденције о насиљу у породици у Републици Србији, како би се одговорило свим обавезама које је држава у овој области преузела.

Систематско и одговарајуће прикупљање података о насиљу према женама је препознато као битна компонента ефикасног креирања политике у области превенције и спречавања свих облика насиља према женама. Подаци који се прикупљају требало би да осигурају да жене и све друге жртве насиља у породици имају ефективнији и ефикаснији приступ свим релевантним службама у заједници које предузимају законом предвиђене мере и пружају заштиту и подршку за жртве и сведоке насиља.

Административна евиденција мора да садржи одређене категорије података. Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици експлицитно назначавала следеће податке: пол, узраст, врсту насиља, релацију између учиниоца и жртве и географску локацију, а помиње и остале релевантне податке. Евиденција мора да обухвати и информације о исходу случаја у свакој од институција у којој је он регистрован. Лични подаци морају бити прикупљани уз поштовање права особа које су власници података. Такође, нужно је да се обезбеди и јавна доступност статистичких података.

Имајући у виду да у Србији не постоји јединствена административна евиденција о насиљу према женама и насиљу у породици, Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова током 2010. године је иницирао израду модела административне евиденције о насиљу у породици, која садржи два саставна елемента: (1) заједничку (централну) евиденцију о насиљу у породици, и (2) јединствену евиденцију о насиљу у породици за све релевантне службе: полицију, основно јавно тужилаштво, основне судове (прекршајни, кривични, суд у спору из породичних односа), центре за социјални рад, здравствене установе и специјализоване службе за подршку жртвама насиља. Овај секретаријат даље је предузео активности израде софтвера за електронску обраду података, који је током 2013. године тестиран од стране професионалаца/-ки из Зрењанина и Сомбора.

Основни принципи на којима почива предлог заједничке евиденције интегрисани су у Националну стратегију за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и у партнерским односима коју је Влада Републике Србија усвојила 2011. године. Међутим, до сада, ниједна од предвиђених активности није реализована, иако рок важења овог стратешког документа истиче 2015. године.

Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, коју је Народна скупштина потврдила 2013. године, у члану 11. захтева од држава потписница, да у сврху примене Конвенције, предузму „прикупљање релевантних статистичких података у редовним временским размацама о случајевима свих видова насиља обухваћених Конвенцијом“.

Комитет за елиминацију дискриминације жена у Закључним запажањима о другом и трећем извештају Републике Србије (2013) захтева од потписнице да: „унапреди систем прикупљања података“. И Европска комисија, разматрајући напредак Србије у приступању Европској унији, у извештају за 2014. годину, наводи да би требало побољшати механизме за координисање прикупљања и размене података између свих релевантних актера у систему.

Сви наведени разлози и обавезе које је преузела Република Србија потврђују важност решавања питања успостављања одговарајуће административне евиденције о насиљу према женама и насиљу у породици, и оправдавају предлог Аутономног женског центра да се размотри постојећи модел евиденције и да се повеже са актуелним и будућим изменама. У наставку овог документа налази се детаљно образложење за поднети предлог.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

Подаци о насиљу према женама и насиљу у породици – у чему је проблем?

Насиље према женама и насиље у породици је облик кршења људских права чија природа онемогућава жене и друге чланове породице да уживају основне људске слободе. Ово је широко распрострањен феномен, присутан у свим друштвима, упркос позитивним променама које су се последњих година десиле у законодавној области, на међународном и државном нивоу, као и у политикама и праксама већине релевантних служби.

Систематско и одговарајуће прикупљање података о насиљу према женама је одавно препознато као битна компонента ефикасног креирања политике у области превенције и спречавања свих облика насиља према женама, на међународном, регионалном, државном и локалном плану. Упркос томе, ретки су примери систематског прикупљања података, на нивоу популације или административно. Истовремено, доступни подаци су ретко упоредиви, и у оквиру исте државе (између различитих служби које су надлежне за поступање, али не ретко и у оквиру исте службе), и између различитих држава. То је резултирало у ограниченом разумевању обима и природе проблема, његових узрока и последица, али и креирању одговарајућих политика, заснованих на евиденцији и доступним подацима.

Из тих разлога, закључено је да подаци прикупљени од стране власти и јавних служби треба да буду упоредиви, да представе напоре држава и рад служби у превенцији и спречавању насиља, да помогну у праћењу „историје случаја“ сваке жртве и да обезбеде податке о ефектима планираних политика и спроведених интервенција. Административне евиденције података о насиљу према женама требало би да омогуће и унапреде координацију рада између релевантних служби (у сваком појединачном случају и укупно), односно да осигурају да жене жртве насиља имају ефективнији и ефикаснији приступ свим релевантним службама у заједници које предузимају законом предвиђене мере и пружају заштиту и подршку за жртве и сведоке насиља.

Нормативни оквир

Међународни уговори и препоруке

1. Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (2011)¹
2. Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације жена (1981)²
3. Пекиншка декларација и План акције (1995)³

Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици је први свеобухватни и правно обавезујући уговор у Европи у области заштите жена од насиља и заштити од насиља у породици, које се препознаје као кршење основних људских права. У члану 11. ове Конвенције захтева се од држава потписница, да у сврху примене Конвенције, предузму:

- **прикупљање релевантних статистичких података у редовним временским размацама о случајевима свих видова насиља обухваћених Конвенцијом;**

¹ Народна скупштина Републике Србије потврдила је ову Конвенцију 31. октобра 2013. године, чиме је она постала део домаћег правног система (Сл. гласник РС – Међународни уговори, бр. 12/2013.)

² “Сл. лист СФРЈ – Међународни уговори, бр. 11/1981.

³ Четврта свестка конференција о женама, 1995.

- подржавају истраживања на терену свих видова насиља обухваћених Конвенцијом ради: проучавања основних узрока и последица, учесталости и стопе осуда, као и ефикасности мера, које се предузимају у примени ове Конвенције;
- настоје да спроводе анкете међу становништвом у редовним временским размацима ради процене преовлађујућег стања и трендова код свих облика насиља обухваћених Конвенцијом;
- да доставе стручној групи, која се помиње у члану 66. ове Конвенције, прикупљене податке у складу са овим чланом у циљу подстицања међународне сарадње и омогућавања међународног прегледа и упоређивања;
- обезбеде да прикупљени подаци у складу са овим чланом буду доступни јавности.

Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације жена, Општа препорука бр.19 – Насиље над женама (1992)⁴, у параграфу 24, тачка (ц) наводи: „Држава потписница треба да подстиче објављивање статистичких извештаја и резултата истраживања о размерама, узроцима и последицама насиља, као и о делотворности мера за спречавање насиља.“

Закључни коментар и препоруке УН Комитета за елиминацију свих облика дискриминације жена држави Србији(2007)⁵ и посебно Закључна запажања о другом и трећем извештају Републике Србије (2013)⁶, у поглављу о насиљу према женама (параграф 23, тачка ђ) садрже: Подсећајући на Општу препоруку бр. 19 (1992.) о насиљу према женама, Комитет захтева од потписнице да: (ђ) Унапреди систем прикупљања података старањем да се они разврставају по врсти насиља и по односу између учиниоца и жртве, путем подупирања истраживања у овој области и старања да те информације и подаци стоје јавности на располагању.

Пекиншка декларација и План акције у поглављу (Д) „Насиље над женама“ наглашава да недостајање података и статистичке класификације по полу о учесталости насиља отежава разраду програма и праћење промена. У оквиру тог поглавља, у стратешком циљу 2: „Проучавати узроке и последице насиља над женама и ефикасност превентивних мера“, предлажу се акције владама, регионалним организацијама, Уједињеним нацијама и другим међународним организацијама и невладиним организацијама: „промовисање истраживања, прикупљања података и статистика, објављивање налаза истраживања и студија широј јавности“.

Бројне препоруке међународних организација такође упућују на потребу развоја индикатора за праћење насиља према женама, како би се понудила помоћ државама да процене обим, преваленцију и инциденцију насиља према женама⁷.

У студији Европског института за родну једнакост: „Административни извори података о родно заснованом насиљу против жена у ЕУ – Тренутни статус и потенцијал за прикупљање упоредивих података (извештај)“⁸, наводи се да:

⁴ General Recommendation No. 19 (11th session, 1992);

⁵ CEDAW/C/SCG/CO/1, јул 2007. доступно на <http://www.srbija.gov.rs> и <http://www.psrzrp.vojvodina.gov.rs>

⁶ CEDAW/C/SRB/CO/2-3, 25. јул 2013.

⁷ Само нека од докумената међународних организација која се баве овом темом су: United Nation, Indicator to measure violence against women, Report of the Expert Group Meeting, October 2007, Geneva, Switzerland; S.Walby, Indicator to measure violence against women (invited paper), UN, Expert Group Meeting, October 2007, Geneva, Switzerland; The Report of the Special Rapporteur on VAW, its causes and consequences on „indicators on VAW and State response (A/HRC/7/6), UN General Assembly Human rights Council, 2008; H. Jansen, Prevalence surveys on violence against women: Challenges around indicators, data collection and use, UN Women (in collaboration with ESCAP, UNDP, UNFPA, UNICEF and WHO), September 2012, Bangkok, Thailand; *Препорука Rec(2002)5 Комитета министара државама чланицама о заштити жена од насиља и Меморандум са објашњењима; Смернице за праћење увођења Препоруке Rec(2002)5 о заштити жена од насиља*, Савет Европе (превод Аутономни женски центар)

⁸ EIGE, Administrative data sources on gender based violence against women in the EU, Current status and potential for the collection of comparable data (Report), 2014,

- наднационална регулатива о прикупљању података о родно заснованом насиљу из административних агенција још увек не постоји, иако Директива о жртвама⁹ пружа основу за почетак овог процеса,
- постоје суштинске разлике у дефиницијама облика родно заснованог насиља које спречавају мерење на упоредив начин између држава чланица ЕУ,
- родно неутрална одређења у законима игноришу односе моћи између жена и мушкараца који подржавају родно засновано насиље, што негативно утиче на прикупљање података,
- криминализовани догађаји насиља су много чешће забележени у административним подацима,
- посвећеност спречавању насиља у националним стратегијама или акционим плановима омогућава бољи обухват административних података о родно заснованом насиљу,
- увећање регулативе о прикупљању административних података о родно заснованом насиљу на државном нивоу је кључ за постизање веће упоредивости података широм ЕУ,
- регулација и прикупљање административних података отежана је због недостатка специфичних инструмената или дефинисаних интерсекторских механизма за координацију процеса,
- децентрализација власти или система чини тежим прикупљање података, координацију и повезивање података на упоредив начин кроз различите нивое,
- правила о поверљивости података представљају важну препреку са којом се суочавају они који повезују податке.

Закључци ове студије релевантни су и за оцену стања и проблема у вези са административном евиденцијом о насиљу према женама и насиљу у породици коју воде релевантне службе, као и државне агенције које се баве обрадом статистичких података у Србији, што ће бити приказано у наредним поглављима овог документа.

Национални оквир

Држава Србија, као чланица Уједињених нација и Савета Европе, преузела је одговорност да штити људска права и слободе свих својих грађана и да унапређује политике и процедуре које гарантују безбедност и слободу од насиља. **Устав Републике Србије** гарантује поштовање људских права, забрањује дискриминацију по било ком основу, гарантује неповредивост физичког и психичког интегритета, једнаку заштиту права пред судом и другим државним органима, равноправност жена и мушкараца и политику једнаких могућности¹⁰. **Породични закон** Републике Србије забрањује насиље у породици и прописује да свако има право на заштиту од насиља у породици¹¹. **Кривични законик** Републике Србије¹² прописује кривично дело насиље у породици и казне за учиниоце овог дела, као и кривичну одговорност за кршење мера заштите од насиља у породици.

Закони и правилници који регулишу рад релевантних служби одређују обавезе, садржај и начин вођења података у оквиру службе. За ову прилику релевантни су:

Закон о заштити података о личности,¹³ уређује услове за прикупљање и обраду података о личности, права лица и заштиту права лица чији се подаци прикупљају и обрађују, ограничења заштите података о личности, поступак пред надлежним органом за заштиту података о личности, обезбеђење података, евиденција, изношење података

⁹ Directive 2012/29/EU of 25 October 2012

¹⁰ Службени гласник РС, бр. 98/2006.

¹¹ Службени гласник РС, бр. 18/2005.

¹² Службени гласник РС, бр. 85/2005, 88/2005, - испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009.

¹³ Службени гласник РС, бр. 97/2008, 104/2009 - др. закон, 68/2012 – одлука УС и 107/2012;

из РС и надзор над извршењем овог Закона. Подаци о жртви насиља и осуди за кривично дело, између осталих, сматрају се нарочито осетљивим подацима (чл. 16).

Закон о социјалној заштити¹⁴, члан 23: О корисницима, правима која су остварили и услугама које су им пружене води се евиденција, у складу са овим законом и другим прописима. Евиденција из става 1. овог члана води се у електронском а може и у папирном облику.

*Правилник о организацији, нормативима и стандардима рада центра за социјални рад*¹⁵, члан 13: Вођење евиденције и документације: Центар је дужан да о свом раду води евиденцију и документацију, у складу са законом и овим правилником.

*Правилник о евиденцији и документацији о лицима према којима је извршено насиље у породици и о лицима против којих је одређена мера заштите од насиља у породици*¹⁶, члан 2: Евиденцију и документацију о лицима према којима је извршено насиље у породици и о лицима против којих је одређена мера заштите од насиља у породици, води орган старатељства на чијој територији има пребивалиште, односно боравиште члана породице према коме је насиље извршено, односно орган старатељства на чијој територији има пребивалиште, односно боравиште лице против кога је одређена мера заштите од насиља у породици. У евиденцију и документацију о лицима према којима је извршено насиље у породици и о лицима против којих је одређена мера заштите од насиља у породици, уписују се подаци из судске пресуде којом је одређена мера заштите од насиља у породици.

Закон о здравственој заштити¹⁷, члан 73: Вођење здравствене документације и евиденције: Здравствена установа, приватна пракса, установе социјалне заштите, заводи за извршење заводских санкција, факултети здравствене струке који обављају одређене послове здравствене делатности, као и друга правна лица која обављају одређене послове здравствене делатности у складу са законом, дужни су да воде здравствену документацију и евиденцију и да у прописаним роковима достављају индивидуалне, збирне и периодичне извештаје надлежном заводу, односно институту за јавно здравље, као и другим организацијама на начин прописан посебним законом.

Закон о евиденцијама у области здравствене заштите¹⁸, Овим законом прописује се основна медицинска документација и помоћна средства за вођење евиденција у области здравствене заштите у које се врши уписивање података од интереса за целу земљу и података утврђених овим законом, одређују се здравствене организације које прикупљају и обрађују статистичке податке евидентиране у области здравствене заштите и утврђују рокови за достављање прописаних извештаја и њихову обраду. Јединствене методолошке принципе и статистичке стандарде за евидентирање података, састављање и достављање извештаја прописаних овим законом, прописује Завод за заштиту здравља Републике Србије.

Закон о полицији¹⁹, члан 75-82: Прикупљање, обрада и коришћење личних података: Полиција прикупља, обрађује и користи личне податке, обезбеђује заштиту и води евиденције о личним и другим подацима на чије је прикупљање овлашћења овим законом ради спречавања и откривања кривичних дела и прекршаја и ради проналажења њихових учинилаца. Друге податке о личности полиција може прикупљати, обрађивати и користити само ако је за то овлашћена другим законом и ако обезбеђује законом утврђену заштиту тих података. Овлашћено службено лице податке о личности до којих дође у вршењу службе чува као поверљиве, користи их и њима рукује, у складу са законом.

¹⁴ "Службени гласник РС", бр. 24/2011.

¹⁵ "Службени гласник РС" бр. 59/2008. и 37/2010.

¹⁶ "Службени гласник РС", бр. 56/2005.

¹⁷ "Службени гласник РС", бр. 107/2005.

¹⁸ "Службени гласник РС", бр. 14/1981, 24/1985 "Службени гласник РС", бр. 44/1991, 53/1993, 67/1993, 48/1994, 101/2005.

¹⁹ "Службени гласник РС", бр. 101/2005.

Закон о јавном тужилаштву²⁰, члан 8: Дужност достављања списка јавном тужилаштву: Судови, други државни органи, органи јединица локалне самоуправе и аутономне покрајине, као и друге организације и правна лица дужни су да јавном тужилаштву на његов захтев, доставе списе и обавештења потребна за предузимање радњи за које је надлежно. Када јавно тужилаштво везује законски рок, дужни су да му списе неодложно доставе; члан 9: Дужност пружања података и објашњења јавном тужилаштву: Сви су дужни да јавном тужилаштву, на његов захтев, непосредно пруже објашњења и податке који су му потребни за предузимање радњи на које је законом овлашћено. Јавно тужилаштво дужно је да прима поднеске и изјаве о стварима из своје надлежности, а може да тражи и допуне и објашњења у вези с примљеним поднесцима и изјавама.

*Правилник о управи у јавним тужилаштвима*²¹, члан 2: Послови управе у јавном тужилаштву: Управа у јавном тужилаштву обухвата праћење и проучавање јавнотужилачке и судске праксе; однос јавног тужилаштва према другим државним органима, грађанима и јавности; заштити тајности података; вођење уписника, помоћних књига, именика и других евиденција; поступање са архивским материјалом; вођење статистике; члан 35: Одељење за информатику и аналитику: Јавно тужилаштво које у своме раду користи информационо-комуникационе технологије (ИКТ) може да формира посебно одељење за информатику и аналитику. Радом одељења руководи шеф одељења.

Закон о уређењу судова²², члан 51: Послови судске управе: Судску управу чине послови који служе вршењу судске власти, пре свега: уређивање унутрашњег пословања у суду; позивање и распоређивање судија поротника; послови везани за сталне судске вештаке и тумаче; разматрање притужби и представки; *вођење статистика и израда извештаја*; извршење кривичних и прекршајних санкција; финансијско и материјално пословање суда и овера исправа намењених употреби у иностранству. Судска управа детаљније се уређује Судским пословником.

Породични закон²³, члан 289: Евиденција и документација о насиљу у породици: Пресуду у спору за заштиту од насиља у породици суд је дужан да одмах достави како органу старатељства на чијој територији има пребивалиште односно боравиште члан породице према коме је насиље извршено, тако и органу старатељства на чијој територији има пребивалиште односно боравиште члан породице против кога је мера заштите одређена. Орган старатељства дужан је да води евиденцију и документацију како о лицима према којима је насиље извршено, тако и о лицима против којих је одређена мера заштите. Начин вођења евиденције и документације прописује министар надлежан за породичну заштиту.

Кривични законик²⁴, члан 102: Садржај и давање података из казнене евиденције: Казнена евиденција садржи личне податке о учиниоцу кривичног дела, о кривичном делу за које је осуђен, податке о казни, условној осуди, судској опомени, ослобођењу од казне и опроштеној казни, као и податке о правним последицама осуде. У казнену евиденцију се уносе и касније измене података садржаних у казненој евиденцији, подаци о издржавању казне, као и поништење евиденције о погрешној осуди.

Подаци из казнене евиденције могу се дати само суду, јавном тужиоцу и полицији у вези са кривичним поступком који се води против лица које је раније било осуђено, органу за извршење кривичних санкција и органу који учествује у поступку давања амнестије, помиловања, рехабилитације или одлучивања о престанку правних последица осуде, као и органима старатељства, кад је то потребно за вршење послова из њихове надлежности. Подаци из казнене евиденције могу се дати и другим

²⁰ „Службени гласник РС“ бр.116/2008 и 104/2009.

²¹ „Службени гласник РС“ бр.110/2009.

²² „Службени гласник РС“ бр.116/2008.

²³ „Службени гласник РС“ бр. 18/2005.

²⁴ „Службени гласник РС“, бр. 85/2005, 88/2005 – исправка, 107/2005 – исправка и 72/2009, 111/2009.

државним органима који су надлежни за откривање и спречавање извршења кривичних дела, када је то посебним законом прописано. Подаци из казнене евиденције могу се, на образложен захтев, дати и државном органу, предузећу, другој организацији или предузетнику, ако још трају правне последице осуде или мере безбедности и ако за то постоји оправдани интерес заснован на закону. Нико нема права да тражи од грађанина да подноси доказ о својој осуђиваности или неосуђиваности. Грађанима се, на њихов захтев, могу давати подаци о њиховој осуђиваности или неосуђиваности. Подаци о брисаној осуди не могу се ником дати.

*Судски пословник*²⁵, члан 43. и 44: Извештај и статистика: Судска управа организује рад суда тако да се унос и обрада података из предмета у редовним и повременим извештајима о раду суда и судија, врши на стандардизован начин. Судска писарница саставља редовне и повремене извештаје о раду одељења и служби, који су потребни судској управи.

*Национална стратегија за побољшање положаја жена и унапређење родне равноправности*²⁶, а посебно *Национална стратегија за спречавање и сузбијање насиља над женама и насиља у породици у Републици Србији*²⁷, наводе да је прикупљање података у овој области један од приоритетних циљева. У оквиру треће стратешке области Националне стратегије за спречавање и сузбијање насиља над женама и насиља у породици (Мултисекторска сарадња и подизање капацитета институција), као посебан циљ истакнуто је: **размотрити и предложити увођење јединственог софтверског система за евиденцију случајева насиља над женама** с циљем обезбеђивања података о томе:

- колико је пријављено инцидената насиља и којим службама,
- какве су карактеристике актера и догађаја,
- какве су карактеристике поступака служби (предузете радње, мере и услуге).

Наводи се да база података треба да прати:

- оперативну ефикасност службе
- праћење и надзор поступака у вези са сваким појединачним случајем насиља,
- начин на који се израђују политике у области превенције и заштите жена од насиља, као и праћење ефеката усвојених политика и мера.

Овим документом је планиран и след будућих активности:

- тестирање предлога и дискусија решења (најмање 6 општина у Србији у првој години имплементације), уз претходно добијање сагласности и мишљења од надлежних министарстава,
- израда софтвера за електронски унос и статистичку обраду података,
- усклађивање концептуалних решења са Законом о заштити података о личности, разматрање могућности за прописивање заједничке и појединачних евиденција,
- израда упутства о току информација сагласно будућим протоколима о поступању служби и протоколу о међуинституционалној сарадњи,
- обука професионалаца који ће примењивати електронску евиденцију о случајевима насиља у породици.

Ниједна од предвиђених активности није остварена на државном нивоу, који је (једино) надлежан за овај вид измена, иако важење овог документа истиче у 2015. години.

²⁵ „Службени гласник РС“ бр.110/2009.

²⁶ Усвојена фебруара 2009. са предвиђеним периодом примене од 2009. до 2015. године

²⁷ Усвојена 2011. године са предвиђеном периодом примене до 2015. године

У међувремену, Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова²⁸, који је 2010. године иницирао израду модела јединствене и заједничке (централне) евиденције, током 2012. и 2013. године израдио је софтверски програм за овај модел евиденције о насиљу према женама у партнерском односу и у породици и пробно применио овај програм у два града у АП Војводини – у Зрењанину и у Сомбору, што даје добру полазну основу за анализу предложеног модела (који ће у даљем тексту бити детаљније представљен).

Подаци о насиљу према женама и насиљу у породици

О насиљу према женама и у породици је могуће прикупити различите врсте података на основу истраживања (на национално репрезентативом узорку и других), у оквиру статистичких података Републичког завода за статистику, административних података служби које поступају у овој области и квалитативних података и анализа. Као што је већ наведено, препознати су бројни изазови и ограничења у вези са конципирањем и прикупљањем података за административне евиденције о насиљу према женама и насиљу у породици.

Наиме, специјални извештај Савета Европе о административним подацима о насиљу у породици у државама чланицама²⁹, као и преглед постојећих података у овој области, показали су да су административне базе релативно ретке и у земљама чланицама Савета Европе, као и да ретко садрже податке о врстама тражене помоћи, да се ови подаци ретко анализирају и користе за процену ефеката политика и процедура заштите од насиља, да ретко прате случај кроз цео систем (посебно кроз правосудни систем), да се ретко статистички обрађују и објављују, што све утиче на (не)видљивост појаве и мањкаво креирање политике и интервенција заснованих на подацима³⁰. Стога је израда свеобухватног модела прикупљања и обраде података о појави насиља у породици задатак са много изазова.

Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова организовао је спровођење истраживања о пракси вођења евиденције и документације свих релевантних служби које учествују у пружању стандардних и специјализованих услуга жртвама насиља у породици током 2009. године³¹. Резултати истраживања указали су да је ова област недовољно законски уређена и да у моменту спровођења истраживања, **осим центара за социјални рад, ниједна институција нити организација нема правно уређену обавезу вођења евиденција о насиљу у породици.** Један део институција и невладиних организација, у недостатку званичних, развио је интерне евиденције. Истраживање је такође указало да одсуство јединственог начина евидентирања и обраде случајева насиља у породици онемогућава праћење и анализу распрострањености и карактеристика саме појаве, као и праћење и процену праксе помоћи жртвама и изрицања санкција и других мера према извршиоцима.

²⁸ Јединствена евиденција података о насиљу према женама била је једна од планираних пројектних активности у примени *Стратегије за заштиту од насиља у породици и других облика родно заснованог насиља у АП Војводини за период 2008-2012. година*, коју је Скупштина АП Војводине усвојила 2008. године (Службени лист АПВ бр. 20/2008).

²⁹ Ruuskanen, E. and K. Aromaa (2008): *Administrative data collection on domestic violence in Council of Europe member states*, Council of Europe

³⁰ Праћење препоруке REC(2002)5 показало је да једино Велика Британија и Шпанија имају статистичку процедуру евидентирања насиља у породици кроз кривични правни систем, док 23 земље чланице имају полицијску статистику која углавном не одговара на питање релације између учиниоца и жртве, или не садржи основне податке о жртвама (нпр. узраст), те се не може раздвојити насиље према деци од насиља према женама у породичном контексту (видети: *Protecting women against violence: Analytical study on the effective implementation of Recommendation Rec(2002)5 on the protection of women against violence in Council of Europe member states*, Council of Europe, Strasbourg, 2007, CDEG (2007)3; *A regional seminar on Data collection as a prerequisite for effective policies to combat violence against women, including domestic violence in Portugal in July 2007*)

³¹ Истраживање је спроведено као део активности у оквиру пројекта „Ка свеобухватном систему за сузбијање насиља над женама у Војводини“, а спровело га је Виктимолошко друштво Србије.

Такође, одсуство стављања података на увид јавности утиче на ниску транспарентност учинака институција и организација, као и на одсуство адекватног информисања јавности о проблему насиља у породици. Истраживање такође садржи препоруке за даље унапређење евиденције.

У Посебном извештају Заштитника грађана о примени Општег и посебних протокола за заштиту жена од насиља³², наводи се: „У евидентирању, документовању и извештавању о случајевима насиља над женама у породици и партнерским односима мањкавости су: недостатак јединствене евиденције, некомпатибилност и неусклађеност евиденција које различити системи воде, као и различити критеријуми који се користе за прикупљање података. Због тога је проверавање и упоређивање података готово немогуће. Проблем је системске природе и његово решење не зависи од појединачног органа или службеника“.

У овом извештају, наводи се и следеће: „Системи социјалне и здравствене заштите прикупљају и анализирају податке о женама које трпе партнерско или породично насиље, а припадају вишеструко маргинализованим друштвеним групама (жене са инвалидитетом, Ромкиње, имигранткиње, избегла и интерно-расељена лица, жене са села), али не и полиција³³ и правосудни систем. Тамо где постоје, евиденције показују да је број жена из маргинализованих група, које насиље пријављују, непропорционално мали у односу на укупан број случајева насиља које је пријављено“.

У препорукама, у односу на питања евиденције насиља према женама и насиља у породици, Заштитник грађана наводи:

- Потребно је унапредити евиденције о случајевима насиља над женама у породици и партнерским односима и интерна правила о документовању и извештавању о овим случајевима, а евиденције и правила међусобно ускладити, у складу са Општим протоколом и посебним протоколима.
- Полицијске станице и управе, центри за социјални рад, јавна тужилаштва, судови и здравствене установе треба да редовно и ажурно воде своје евиденције и достављају их надлежним органима.
- Потребно је да здравствене установе евидентирају насиље над женама у сваком случају када здравствени радници дођу до сазнања или сумње да су повреде последица насиља, а жртвама насиља издају уверења о здравственим последицама претрпљеног насиља без накнаде.

Истраживање о делотворности системских механизма за спречавање насиља према женама и насиља у породици³⁴, на основу прегледа актуелног стања и квалитативног истраживања ставова представника релевантних служби, указује на кључне правце промене, између осталих, на унапређење размене информација, као и на прикупљање релевантних података из јединствених и међусобно упоредивих евиденција, како би се омогућило организовано праћење случаја и анализа података која би имала повратни утицај на унапређење праксе.

Политика у области заштите жена од насиља наглашава да жртва има право и треба да добије најбољу заштиту, као и подршку и оснаживање којима се смањује утицај секундарне виктимизације. Жртва треба да је безбедна на основу интервенција које су

³² Заштитник грађана, 22-21/14, дел.бр. 33738, од 18.11.2014. године

³³ У међувремену, током 2014. године, Министарство унутрашњих послова је предузело активности на увођењу електронске евиденције пријава насиља у породици, која ће моћи да одговори на захтев сегрегације података према различитим својствима жртве и учиниоца.

³⁴ Тим за социјалну инклузију и смањење сиромаштва Владе Републике Србије иницирао је и спровео, у сарадњи са Аутономним женским центром и Институтом за психологију Филозофског факултета у Београду, квалитативно истраживање у циљу унапређења системских механизма којима се обезбеђује подршка жртвама насиља у породици (студија у припреми).

ефикасне (брзе, међусобно повезане радње, мере и услуге релевантних служби) и ефективне (остварују циљ, доводе до заустављања актуелног и спречавања будућих дела насиља). Интервенције би требало да су настале на основу коришћења законских решења и овлашћења служби, проактивним ставом службеника, као и активним учешћем жртве која доноси „информисане одлуке” о свом животу. Уз постизање безбедности, оснаживање и остваривање права на заштиту од насиља, жртви треба омогућити да оствари и друга права (радно-правни и економски статус, решавање стамбених питања, подршку у вези потреба деце, реинтеграцију у заједницу и сл.).

На основу свега наведеног, може се закључити да и поред обавеза које је Република Србија преузела, као и властитих стратешких опредељења, **још увек не постоји систематско прикупљање података**, укључујући и податке о свим облицима насиља предвиђених Конвенцијом Савета Европе о спречавању и борби против насиља према женама и насиља у породици.

Стога би се изградњи система јединствене и заједничке (централне) административне евиденције о насиљу према женама и насиљу у породици могло приступити на следеће начине:

- (1) **Унапређивање постојеће административне евиденције**, због тога што: (а) све надлежне службе већ воде одређене евиденције (тренутно, неспецифичне и без међусобне координације података), те би било важно сагледати „празнине“ које постоје у њима, (б) информације о тренутном статусу главних административних извора података и статистичких производа треба сагледати из перспективе података о насиљу према женама (родно заснованом насиљу) на нивоу ЕУ³⁵, како би се постигло уједначавање између држава, што је у складу са опредељењем Републике Србије да постане чланица Европске уније. База података у свим службама би **морала да садржи** јединствене дефиниције насиља према женама (бихејвиоралне описе) и да омогући укрштање података (што укључује сегрегацију у односу на минимални број својстава: пол, старост, тип односа/сродства, место, односно географска локација). То би значило ажурирање постојећих података у свим релевантним евиденцијама, али и обезбеђивање редовног уноса података у електронске базе и њихову редовну обраду.
- (2) **Увођење нове јединствене и заједничке електронске базе података** која би коегзистирала са већ успостављеним административним евиденцијама података у свакој од институција, тако што би ова база имала: (а) јединствену дефиницију прикупљених података (врста насиља, пол, тип односа/сродства, географска локација и слични подаци) и јединствен начин евидентирања изабраних података за сваку област, што би олакшало међусобно поређење, не само између служби у истој држави, већ и између држава. То би такође подразумевало и обуку запослених за прикупљање и унос података у свакој од институција. Истовремено, то би могло да доведе до дуплирања „администрирања“. Пре почетка креирања евиденције, нужен припремни корак био би међусобни договор надлежних у релевантним системима о минималном броју заједничких података, као и о важности прикупљања података.
- (3) **Увођење нове евиденције, усаглашене са другим државама Европске уније (cross-country)**, што би значило напуштање постојећих евиденција и полазак од „нулте тачке“ и веће финансисјке трошкове. То такође подразумева сличне изазове као за опцију 2: потребу обуке особља, више административног посла, осигуравање разумевања значаја података и обезбеђивање њиховог редовног уноса.

Без обзира на изабрану опцију, база података треба да одговори на:

³⁵ Видети <http://eige.europa.eu/gender-based-violence/administrative-data-sources/about>

- (а) потребу унапређења заштите жена са искуством насиља,
- (б) побољшање интервенција релевантних служби,
- (в) стицање увида у историју сваке жртве насиља,
- (г) побољшање координације рада институција.

Она мора да садржи одређене категорије података. Конвенција Савета Европе експлицитно назначана следеће податке: пол, узраст, врсту насиља, релацију између учиниоца и жртве и географску локацију, а помиње и остале релевантне податке, нпр. образовање, запосленост, постојање инвалидитета код жртве насиља и слична лична својства. Евиденција података о насиљу мора да обухвати и информације о исходу случаја у свакој од институција у којој је оно регистровано. Такође, према стандардима Европске уније, лични подаци морају бити прикупљани у легитимне сврхе и под строгим условима, а лица и организације које их прикупљају и управљају њима морају да их штите од сваке злоупотребе, уз поштовање права особа које су власници података, која су гарантована законима Европске уније.³⁶ Такође, нужно је да се обезбеди јавна доступност статистичких података (годишњи извештаји), на основу којих могу да се прате трендови и врши процена података, најмање на сваких пет година. Евиденција о насиљу према женама и насиљу у породици мора да омогући сагледање родне перспективе насиља и њену контекстуализацију.

Актуелни статус административне евиденције о насиљу према женама и насиљу у породици у Републици Србији

У Србији не постоји јединствена административна евиденција о насиљу према женама и насиљу у породици. Подаци из евиденција које води полиција о пријављеним случајевима насиља у породици потврђују родни карактер и учесталост феномена, као и да су мушкарци чешће учиниоци насиља које је окарактерисано као теже дело. У покренутим прекршајним поступцима у 84% случаја мушкарац је учинилац насиља, а у поднетим кривичним пријавама учинилац је у 94,5% случајева мушког пола. Међутим, административне евиденције **не омогућавају да се сагледа тип односа између учиниоца и жртве**, као и да ли је, у случајевима када је поступак покренут против обе стране, насиље једне стране било одбрамбеног типа, односно реакција на примарно насиље, што би свакако требало унапредити, у складу са потребама бољег разумевања појаве, али и у складу са обавезама које је држава преузела потврђивањем одговарајућих међународних уговора.³⁷

И евиденција коју воде центри за социјални рад у Србији, потврђује родну асиметрију насиља у породичном контексту. Жене су жртве насиља у породици у две трећине случајева који су регистровани у старосним групама „млади“ и „старији“ корисници, а у 86,7% случајева у групи „одрасли“ корисници, док су мушкарци регистровани учиниоци насиља у породици у 79,7% случајева. Проблем представља чињеница да у овој евиденцији, међу набројаним типовима релација између жртве и учиниоца, није наведен партнерски однос³⁸. Када се пол жртве доведе у везу са старосном категоријом, упадљиво је да су мушкарци жртве насиља најчешће у категорији „деца“ (48,9%) и у категорији „старије“ особе (30,1%), што упућује на релацију родитељ-дете, као и на друге сродничке везе. Тек у 14,9% случајева мушкарци су регистроване жртве насиља у категорији „одрасли“ корисници³⁹, што може да упућује на партнерску релацију, али

³⁶ Доступно на http://ec.europa.eu/justice/data-protection/index_en.htm

³⁷ Т. Игњатовић, (2013). Анализа података и протокола о поступању полиције и центра за социјални рад у случајевима насиља у породици, у: *Годишњи извештај Опсерваторије за праћење насиља према женама*, Аутономни женски центар, Београд, стр. 39-40

³⁸ Исто, стр. 44

³⁹ *Синтетизовани извештај о раду центара за социјални рад у Србији за 2012. годину*, Републички завод за социјалну заштиту, Београд, 2013.

потврђује и значајан родни дисбаланс. Ни у овој евиденцији се **пол жртве и учиниоца насиља не може довести у везу са типом релације**, што може да утиче на погрешно разумевање родне димензије насиља у породичном контексту.

Републички завод за статистику на годишњем нивоу прикупља и објављује податке о пунолетним учиниоцима кривичних дела⁴⁰, малолетним учиниоцима кривичних дела и корисницима социјалне заштите⁴¹. **Број пријављених кривичних дела насиља у породици у сталном је порасту.** Ова дела чине око 6% од укупног броја свих пријављених кривичних дела, а процентуално су најчесталија група међу кривичним делима против брака и породице (60,9%)⁴².

И подаци о пресудама за мере заштите од насиља у породици, које надлежним центрима за социјални рад достављају судови, показују **неконзистентност** (у односу доступних података о броју пресуда и броју мера)⁴³. Истовремено, подаци добијени од судова на територији Републике Србије показали су сасвим други број покренутих поступака⁴⁴. Већина судова је могла да се изјасни само о броју поступака који су били покренути као самостални, јер у програму који судови имају за електронско вођење предмета не постоји опција која би приказивала одвојено адхезиони од главног поступка. Чињеница да два извора информација о мерама заштите од насиља у породици не показују ни приближно једнаке резултате, по себи је забрињавајући податак⁴⁵.

Могућности за унапређење/развој административне евиденције о насиљу према женама и насиљу у породици у Републици Србији

Постојање административне базе података о насиљу у породици има **вишеструку сврху** и може да унапреди:

(а) начин на који се израђују политике у области превенције и заштите од насиља у породици (и свих других родно заснованих облика насиља), као и начин праћења ефеката усвојених политика и мера. Анализа политика деловања може бити спроведена на нивоу државе, покрајине, општине, система служби, али и компаративно, између различитих административних делова државе (региона, градова, општина), или између организационих јединица у оквиру једног система служби, само уколико постоји успостављена јединствена евиденција података;

⁴⁰ У оквиру публикације о пунолетним учиниоцима кривичних дела објављује податке о броју кривичних пријава, оптужби и пресуда против пунолетних лица, што обухвата и кривична дела против живота и тела (убиство, тешка телесна повреда), против полне слободе (силовање), против брака и породице (насиље у породици) и против јавног реда и мира (насилничко понашање).

⁴¹ Републички завод за статистику припрема и публикацију „Жене и мушкарци у Републици Србији“, која је до сада објављена четири пута: 2005, 2008. и 2011. и 2014. године. Публикација садржи податке о броју пунолетних лица осуђених са кривично дело насиље у породици.

⁴² В. Мацановић, (2012). Међународни стандарди за заштиту жена од свих облика насиља и од насиља у породици, у: *Нови приступи решавању проблема насиља у породици у правосудној пракси судова за прекршаје* (М. Димитријевић и други), Аутономни женски центар, Београд, стр. 8.

⁴³ У извештају *Републичког Завода за социјалну заштиту* о раду центара за социјални рад за 2010. годину наводи се податак да су достављене 434 пресуде за 674 изречене мере заштите. У извештајима за 2011. и 2012. годину не може се пронаћи податак о броју пресуда, већ само податак о укупном броју свих изречених мера заштите (787, односно 491 мера), без икаквог коментара о уоченим променама (изостанку података и драстичном паду укупног броја мера заштите).

⁴⁴ Током 2010. било покренуто 607 поступака за изрицање мера заштите од насиља у породици, током 2011. године 898 и током 2012. - 745 поступака.

⁴⁵ В. Мацановић, (2013). Право на остваривање једнаке породично правне заштите свих жртава насиља у породици у Србији – Анализа поступака за издавање мера заштите од насиља у породици, у: *Годишњи извештај Опсерваторије за праћење насиља над женама 2012*, Аутономни женски центар, Београд, стр. 89-90.

(б) оперативну ефикасност службе – прикупљене информације омогућавају праћење ефикасности и делотворности предузетих интервенција заштите од насиља у породичном контексту (да ли је и којом мером заустављено актуелно насиље, да ли је и којим мерама спречено понављање насилних догађаја, да ли су пружене (све) расположиве мере подршке жртви и члановима њене породице, као и да ли су примењене расположиве и адекватне мере према учиниоцу насиља);

(в) праћење и надзор поступака у вези са сваким пријављеним случајем насиља у породичном контексту. Ово треба да укључи могућност да се:

- случај, односно жртва, прате од почетка до краја процеса,
- координира ток информација између служби којима се особа која је преживела насиље обрати, или на које ће бити упућивана, како би се смањило „губитак” информација и како би се обезбедила усаглашеност поступака укључених служби са прописаним и успостављеним процедурама (протоколима поступања),
- надгледа да ли запослени примењују поступке и процедуре гарантоване законом или подзаконским актима (интерно праћење и процена рада државних органа, као и служби којима је поверено вршење јавних овлашћења).

На основу статистичких података из овако конципираних евиденција и њихових периодичних прегледа могуће је:

(а) систематски планирати превенцију насиља према женама и насиља у породичном контексту;

(б) анализирати квалитет прописа: да ли се обезбеђује суштина права које се штити и да ли прописана процедура заштите обезбеђује право на фер и правично суђење у разумном року, тако да се не нарушава суштина права које се штити;

(в) пратити да ли се прописи и процедуре поштују у пракси, да ли је потребна и у ком правцу њихова измена, а у циљу адекватне и благовремене заштите;

(г) да ли се стопа пријављеног насиља повећава или смањује и да ли се могу установити правилности и везе са специфичним факторима;

(д) предлагати активности опште и специфичне обуке професионалаца у примени закона и мера.

Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова, у оквиру реализације *Стратегије за заштиту од насиља у породици и других облика родно заснованог насиља у АП Војводини*, током 2010. године је организовао активности које се односе на **успостављање јединственог система евидентирања** и документовања, односно система за праћење, анализу, истраживање и извештавање свих надлежних служби о насиљу у породици и другим облицима родно заснованог насиља, који би требало да буде базиран на недискриминацији и поштовању стандарда заштите личних података о лицима чији се подаци евидентирају⁴⁶.

Влада АП Војводине је на седници одржаној 20. јула 2010. године размотрила и прихватила Информацију о успостављању јединственог система евиденције насиља у

⁴⁶ Истовремено, Аутономни женски центар (АЖЦ) из Београда је у оквиру пројекта „Кроз социјалне акције до националне политике“ покренуо активности на изради „модела комуникације“ (унутар и између служби) у вези са **разменом информација о насиљу у породици**, као и „модела механизма“ за (интерно и екстерно) праћење, надзор и процену ефеката заштите од насиља у породици, без којих нема уједначеног, свеобухватног и системског приступа овом питању. Препознајући сличност задатака на којима раде, Покрајински секретаријат и АЖЦ су формирали **заједничку радну групу** састављену од истакнутих професионалаца из свих релевантних институција. Ова је радна група била задужена да развије модел евидентирања пријављених случајева насиља у породици и у партнерским односима и модел међуинституционалне размене података о предузетим мерама и услугама надлежних институција и организација у датим случајевима.

Радна група је на састанку одржаном 20. марта 2010. године усагласила ставове и израдила финални предлог евиденционог листа за документовање пријављених случајева насиља у породици и партнерским односима унутар релевантних служби и модел размене информација између служби.

породичном контексту и задужила Покрајински секретаријат да надлежна покрајинска и републичка тела упозна са предложеним моделом, да предузме даље активности на усвајању евиденције и да редовно извештава Владу АПВ о примени евиденције⁴⁷.

Овај модел административне базе података може да одговори на следећа питања:

- (а) **колико је пријављених инцидената насиља у породици и којим службама,**
- (б) **какве су карактеристике актера** (жртве, учиниоца насиља и других погођених чланова породице, односно „сведока насиља“) и **догађаја** (врсте и карактеристике насиља),
- (в) **какве су карактеристике поступака надлежних служби** (предузете радње, мере и услуге) и **исходи** њиховог деловања (да ли је њихово поступање довело до заустављања наисља).

Модел обухвата два комплементарна елемента:

(1) Заједничка (централна) евиденција о насиљу у породици

Концепт **централне евиденције** пријављених дела насиља у породичном контексту је **заједнички за све релевантне службе**⁴⁸ и првенствено одговара на задатак успостављања тока информација између служби, којим се омогућава усаглашено и увременењено (координирано) поступање, сагласно законским и подзаконским процедурама.

Међутим, изабрани концепт ствара низ изазова за примену, између осталог и због тога што не постоје одговарајући модели⁴⁹. Такође, за реализацију овог концепта постоје и препрека у актуелном Закону о заштити личних података. Осим тога, да би овај концепт испунио сврху и да би био функционалан, нужно је да се успостави електронска размена података између служби, што захтева не само испуњавање **законских услова** за размену личних и нарочито осетљивих личних података, већ и **техничких услова** (компјутерски програм, мрежа, техничка опремљеност служби, обука службеника, механизми заштите електронских података и сличних услова). У фази пробне примене, технички изазови су се показали мање проблематичним.

До тренутка када би било могуће електронско вођење централне евиденције података, они би се могли размењивати на стандардним обрасцима (привременог карактера), а заједничку обраду би могла да обавља једна организација на локалном нивоу („ресурс центар“), односно „координационо тело“ као централно државно тело (агенција) за прикупљање и статистичку обраду података⁵⁰. У том случају, сви подаци би морали бити ослобођени „података о лицу“, а централна евиденција, вођена на овај начин, не би могла да испуни сврху праћења и надзора поступака у вези са сваким пријављеним случајем насиља у породичном контексту.

⁴⁷ Информација о активности Покрајинског секретаријата за рад, запошљавање и равноправност полова на успостављању јединственог система евиденције о насиљу у породичном контексту, усвојена на седници Владе АП Војводина 20. јула 2010. године.

⁴⁸ Идеја о централној (заједничкој) евиденцији потиче из Дулут интервентног програма, који је препоручен од УН као најбољи модел координираног одговора заједнице на насиље према женама и у породичном контексту (*Domestic Abuse Information Network (DAIN) Database*).

⁴⁹ Ниједна држава чланица Савета Европе нема модел централне/заједничке административне евиденције насиља у породичном концепту. У превазилажењу овог проблема препоручује се успостављање координационог тела на нивоу државе/локалне заједнице, као и дефинисање „минимума“ заједничких података, како би било могуће „повезивање“ и међусобно поређење података (видети: Ruuskanen, E. and K. Aromaa, 2008: 20-24)

⁵⁰ Ово је и једна од препорука Савета Европе (видети: Ruuskanen, E. and K. Aromaa, 2008: 21), али и обавеза према Конвенцији Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (чланови 10 и 11). Треба нагласити да није нужно да се формира ново тело, већ овај посао може бити поверен постојећој установи (нпр. Републичком заводу за статистику или другој).

(2) Јединствена евиденција служби о насиљу у породици

Вођење јединствене евиденције о насиљу у породици у свакој од релевантних служби представља предуслов за формирање централне базе података о свим пријављеним делима насиља у породичном контексту. Појединачне евиденције садрже податке који одговарају природи посла и домену одговорности службе у односу на ову тему. Само одређени број података из сваке службе, нужних за размену у циљу планирања свеобухватних и специфичних интервенција, „улази” у централну евиденцију. Ове евиденције би требало да буду повезане са основним (стандардним) евиденцијама које води служба. Када се воде у електронској форми, свака од њих омогућава независну статистичку обраду по дефинисаним захтевима, што представницима службе и служби у целини олакшава увид, праћење и извештавање о активностима.

Предлози јединствене евиденције су урађени за: полицију, основно јавно тужилаштво, основне судове (прекршајни, кривични, суд у спору из породичних односа), центре за социјални рад, здравствене установе (без спецификације службе) и специјализоване службе за подршку жртвама (без спецификације врсте)⁵¹.

Однос између централне и појединачних евиденција података

Концепт о централној евиденцији укључује **претпоставке**:

(а) да се подаци евидентирају у служби/службама којима се лице које је изложено насиљу прво обраћа (у ситуацији актуелног насиља, то је најчешће полиција);

(б) јединствене евиденције у служби су конципиране тако да одређени број података (подаци о актерима и о догађају) „припада” групи заједничких података⁵². Међутим, због законских ограничења у размени личних података, али и због заштите нарочито осетљивих личних података (што су подаци о насиљу у породици), у креирању софтвера за електронски унос података битно је редукована првобитна идеје о „заједничким” подацима. Минимални део података који се воде у релевантним службама доступан је једино основном јавном тужилаштву, на „електронски захтев” који „симулира” реалну ситуацију размене информација између служби на захтев овог органа.

(в) веза између података из појединачних и централне евиденције се успоставља преко личног идентификационог броја актера (у овом тренутку, преко јединственог матичног броја грађанина);

(г) свака служба има и групу властитих података (дефинисана су ограничења у приступу подацима, односно који службеник на ком нивоу овлашћења има приступ којој групи података);

(д) у свакој служби воде се подаци о интервенцијама (мерама и услугама), тако да се може сагледати шта је (све) предузето у конкретном случају, а самим тим и лакше предузети друге расположиве мере у случају да предузете нису довеле до резултата (требало би да евиденција скрати време комуникације између служби; да омогући сагледавање целине ситуације и интервенција, као и процену ефеката и предлагање додатних мера).

⁵¹ У Србији постоји већи број специјализованих служби које се баве пружањем услуга у ситуацијама насиља у породици у јавном и невладиног сектору (углавном у оквиру женског невладиног сектора).

⁵² Практично, ове податке по уношењу у електронску базу може „да види” свака служба којој је доступна централна база података, што значи да се они не морају (поново) уписивати у појединачну евиденцију, нити посебним захтевом тражити од друге службе

Обим и врста података о насиљу у породици

Заузет је став да евиденција треба да буде⁵³:

- (а) **оперативна**: да је могуће прикупити податке у односу на примарни циљ и задатак службе,
(б) **једноставна**: да пружи коректан одговор на „минимални” број података⁵⁴, али да омогући прикупљање и других важних података⁵⁵.

Предложена евиденција података садржи 4 групе стандардних података:

(а) **податке о актерима**:

- о служби која региструје/пријављује насиље
- о лицу које је изложено насиљу (укључујући и имена других лица који су присуствовала насилном догађају, односно „сведоке насиља”)
- о лицу које је пријављено за насиље

(б) **податке о догађају**:

- о врсти насиља (назив категорије и бихејвиорално дефинисани најчешћи облици насиља према женама у породичном контексту)
- трајање насиља
- процену ризика на два нивоа⁵⁶
- кратак опис догађаја

(ц) **податке о интервенцијама** службе (специфично за све службе)

(д) **податке о (крајњем) исходу случаја**.

Ограничења

Подаци о насиљу (догађају) које је укључио овај предлог имају ограничење, јер обухватају различите типове физичког, психичког, сексуалног и економског насиља у породичном контексту, али не обухватају важне форме родно заснованог насиља на чије регистровање упућује Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици⁵⁷. Овај предлог евиденције представља добру основу за проширење података о врстама насиља према женама и другим лицима у породичном и јавном контексту (радно место, заједница и сл).

Подаци о актерима, односно подаци о лицу према којем је извршено насиље и о лицу које је пријављено за насиље, такође имају ограничење, јер је предлог евиденције рађен само за одрасла, пунолетна лица. Иако се у евиденцији региструју и други чланови породице према којима је извршено или се врши насиље у породици, евиденциони лист није укључио специфичне податке о малолетним лицима (деци) као примарно идентификованим жртвама насиља или као учиниоцима насиља. Уколико би се усвојио овај модел евиденције, требало би наставити рад на њеној даљој концептуализацији у правцу креирања „специфичних евиденционих листи” за малолетна лица.

⁵³ ...имајући у виду оптерећеност професионалаца и мањак времена, непостојање навике да се употребљавају стандардне процедуре прикупљања података, или недостатак навике да се пита и региструје овај тип података у случају да особа/корисница није директно пријавила насиље, као и лошу техничку опремљеност службе (недостатак персоналних компјутера и знања и вештина за употребу различитих програма).

⁵⁴ Видети: Ruuskanen, E. and K. Aronmaa, 2008: 23-24

⁵⁵ Видети: Walby, S., (2007): *Developing Indicators on Violence Against Women*, Department of Sociology, Lancaster University, UK; *UNIFEM Questionnaire on Practices of Data Collection on Violence against Women*; Ertürk, Y., (2008): *Indicators on violence against women and State response*, A/HRC/7/6 29 January 2008, Human Rights Council

⁵⁶ Процена ризика се показала кључном за планирање интервенција за заустављање актуелног насиља и спречавање будућих инцидената (видети: Игњатовић, Т. (2008): *Заштита од насиља у породици: Ка оптималном моделу координације интервенција службе у заједници* (магистарска теза); За израду предлога евиденције коришћена су искуства *Полицијске станице Сомбор* и *СААДА-DASH MARAC листа индикатора ризика* – за институције које се баве насиљем у породици, изузев полиције;

⁵⁷ Психичко насиље (чл. 33), прогањање (чл. 34), физичко насиље (чл. 35), сексуално насиље, укључујући и силовање (чл. 36), принудни брак (чл. 37), генитално сакаћење жена (чл. 38), принудни абортус и принудну стерилизацију (чл. 39), сексуално узнемиравање (чл.40);

Терминологија

Уколико би се прихватио овај модел евиденције, квалитет података који ће се прикупљати и евидентирати зависиће не само од категорија укључених података, већ и од тога колико су јасна њихова одређења. Неки подаци, међу којима је питање врсте насиља, имају већу зависност од дефиниције појма и варирају у тумачењима. Исти називи за дела насиља могу укључити различито поимање појаве и зато је оперативно дефинисано шта значи сваки именовани облик насиља⁵⁸, како би се смањило утицај интерперсоналне несагласности. Такође, неки од података који се прикупљају су базирани на чињеницама, док су други део процене професионалаца или кључних актера догађаја, што је такође захтевало додатна објашњења.

Ни именовање категорија података није лак задатак. При изради модела евиденције радна група се посебно бавила питањем како именовати „жртву” и „насилника” (посебно у заједничкој евиденцији) и определила се за употребу родно неутралне конструкције:

(а) „лице према коме је извршено насиље”: да би се избегле разлике у називу за жртву у различитим системима (оштећена, тужила, корисница, пацијенткиња), али и стигматизација и утисак о пасивност из позиције жртве, као и да би се успоставила разлика између лица које пријављује насиље, а које не мора нужно и да га трпи, односно да му је изложено;

(б) „лице које је пријављено за насиље”, да би се остварила претпоставка невиности док се дело не докаже.

У евиденцијама о поступцима правосудних органа коришћени су уобичајени, законом предвиђени називи за ове две стране у поступку: тужени, окривљени, оптужени, осуђени – за „насилника” и тужилац, оштећени - за „жртву” (односно пацијент или корисник, у здравственим и социјалним службама и сл). Модел евиденције не укључује податке лица која имају непосредна сазнања о догађају – „сведока”, али се ови подаци могу накнадно додати, уколико се установи да постоји потреба за њима.

Тренутно стање предлога јединствене и заједничке евиденције

Основни принципи на којима почива предлог заједничке евиденције интегрисани су у *Националну стратегију за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и у партнерским односима* коју је Влада Републике Србија усвојила 1. априла 2011. године.

Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова предузео је активности израде **софтвера за електронску обраду података**, који је током 2013. године тестиран од стране професионалаца/-ки из Зрењанина и Сомбора. Такође је набављена и рачунарска опрема за тестирање софтвера. Приликом израде и тестирања софтвера консултован је Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности по чијим је препорукама поступано.

Како надлежност за измене евиденција припадају државном нивоу власти, модел који је израдио и тестирао Покрајински секретаријат требало би представити надлежним министарствима и координационом телу на државном нивоу задуженом за праћење Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, коју је Народна скупштина Републике Србије потврдила 31. октобра 2013. године.

⁵⁸ у *Водичу за попуњавање евиденције*, који је израђен за сваку службу за коју је предложен модел јединствене и заједничке евиденције података.

С тим циљем, овим документом, који садржи образложење о неопходности успостављања јединствене (и заједничке, односно централне) административне евиденције података о насиљу према женама и насиљу у породици, предлаже се да:

Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва Владе Републике Србије,
Одбор за људска и мањинска права и равноправност полова Народне скупштине,
Заштитник грађана,
Повереница за заштиту равноправности,
Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности,

заједно са Покрајинским секретаријатом за привреду, запошљавање и равноправност полова и Покрајинским омбудсманом, размотре постојећи модел евиденције, укључујући и пропратна упутства за њено вођење и искуства настала тестирањем овог модела, и поднесу предлог надлежним представницима извршне власти на државном нивоу за даље активности на успостављању (измени актуелне) административне евиденције о насиљу у породици у Републици Србији, како би се одговорило свим наведеним обавезама које је држава преузела.

*autonomni
ženski
centar
beograd*

Европска унија